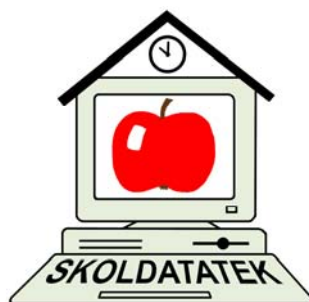

Dnr 2008/BUN 326-610

Första året med Tyresö skoldatatek

Verksamhetsberättelse 2007/2008

Tyresö skoldatatek
Lisbeth Carheden
Åsa Öfors

tyresö kommun

Innehållsförteckning

BAKGRUND	3
VAD ÄR ETT SKOLDATATEK?	3
TYRESÖ SKOLDATATEK	3
GENOMFÖRANDE	4
LÄRA AV ANDRA	4
UPPSTART	5
LOKALER OCH INKÖP AV MATERIAL	5
KOMMUNLICENSER	5
NÄTVERK FÖR SPECIALLÄRARE OCH SPECIALPEDAGOGER	6
INSPIRATIONSFÖRELÄSNINGAR	6
ELEVKONSULTATIONER	7
UTPROVNING OCH UTLÅNING AV HJÄLPMEDEL	7
KURSER FÖR PEDAGOGER	8
SAMARBETE MED SKOLORNAS ELEVVÅRDSTEAM	8
SYNERGIEFFEKTER	8
FRAMTIDEN	9

Bakgrund

Vad är ett skoldatatek?

5 § Särskilt stöd skall ges till elever med behov av specialpedagogiska insatser. Sådant stöd skall i första hand ges inom den klass eller grupp som eleven tillhör.

(Grundskoleförordningen, kapitel 5)

Våra styrdokument uttrycker tydligt att alla barn i största möjliga utsträckning ska beredas stöd inom klassens ram. Samtidigt känner många pedagoger att de har bristfälliga kunskaper när det gäller att möta elever med särskilda behov. De speciallärare och specialpedagoger som finns ute i skolorna är till största delen uppbundna i specialundervisning och har inte tid att handleda sina kollegor i tillräcklig utsträckning. Dessutom har den tekniska utvecklingen inom området specialpedagogik och IT gått snabbt vilket har inneburit att inte alla speciallärare har haft möjlighet att hålla sig ajour med forskningen. Därför får inte alla våra elever tillgång till alla de alternativa verktyg som idag finns. I skriften ”Allmänna råd och kommentarer för arbete med åtgärdsprogram” (Skolverket 2008) skriver man:

Att ge särskilt stöd ställer krav på personalens kompetens.

Det är angeläget att de som arbetar nära eleven i den klass eller grupp eleven tillhör har tillräckliga kunskaper i förhållande till elevens behov. Det är också av stor vikt att skolan har tillgång till specialpedagogisk kompetens och vid behov har möjlighet att anlita extern kompetens för att få vägledning och handledning. (s.17)

Detta är bakgrunden till behovet av ett kommunalt skoldatatek. Ett skoldatatek är en pedagogisk verksamhet där specialpedagogik tillsammans med kompetens kring IT sätts i centrum. Skoldatateket ska bidra till att ge skolpersonal en fördjupad specialpedagogisk kompetens om hur man med hjälp av IT kan skapa stimulerande lärande situationer för elever i behov av särskilt stöd och hur datorn kan användas som ett kompenserande hjälpmedel i skolarbetet.

Verksamheten vänder sig till pedagoger i grundskolan som undervisar elever i behov av särskilt stöd. Fokus sätts på elever med läs- och skrivsvårigheter, t ex dyslexi samt elever med ADHD-problematik. Genom skoldatateket ska skolpersonal och elever erbjudas stöd vid valet av hjälpmedel och ges möjlighet att testa både kompensatoriska hjälpmedel och pedagogisk programvara i den dagliga verksamheten, innan skolan köper in dem.

Personalen på skoldatateket ska utvärdera nyheter inom alternativa verktyg och hålla en spetskompetens inom området specialpedagogik och IT. En av uppgifterna är att samla och sprida information och goda idéer. Detta görs bland annat genom nätverk av skolpersonal som arbetar med elever i behov av särskilt stöd.

Tyresö skoldatatek

På Nyboda skola fanns under åren 2002-2006 en specialpedagogisk enhet, Oasen, där en av de anställda speciallärarna, Åsa Öfors, arbetade med alternativa verktyg i arbetet med elever med läs- och skrivsvårigheter. Detta resulterade i att de elever med läs- och skrivsvårigheter, som påbörjade sina studier i skolår 6 hösten 2002 lämnade skolår 9 våren 2006 med godkända betyg i Sv/SvA. Av flera orsaker lades Oasens läs- och skrivstudio i träda under läsåret 2006/2007.

Under våren 2007 togs kontakten mellan specialpedagog Åsa Öfors och biträdande rektor Lisbeth Carheden upp igen och detta resulterade i att Tyresö idag har ett skoldatatek som

fungerar och vars verksamhet utökas till hösten med hjälp av projektmedel från Specialpedagogiska Institutet (SIS-medel).

Då höstterminens arbete inleddes i augusti 2007 fanns ansvarig specialpedagog, Åsa Öfors, anställd. Eftersom verksamheten har byggts upp enligt en "bottom-up" process har den under läsåret legat under Centrumskolorna, både administrativt och fysiskt, med biträdande rektor Lisbeth Carheden som projektledare och rektor Jan Bideke som ansvarig.

Eftersom målet var att bygga upp en helt ny kommunövergripande verksamhet av hög kvalitet utformades en tydlig genomförandeplan som byggde på ett långsiktigt tänkande. Uppbyggnaden skulle ske i två steg:

1. Höstterminens arbete skulle innehålla informationsverksamhet mot beslutsfattare och de enskilda skolorna, iordningställande av lokaler, inköp av material, start av nätverk för specialpedagoger/speciallärare och deltagande i nätverksträffar med andra skoldatatek.
2. Under vårterminen skulle kursverksamhet för lärare, elevkonsultationer och korttidsutlåning av hjälpmedel komma igång.

Genomförande

Lära av andra

Då de olika skoldatateken utformar sina egna arbetsformer och också arbetar mot sina olika målgrupper var det viktigt att lära av andra. Under slutet på augusti och i början av september gjordes besök på skoldatateken i Södertälje, Uppsala, Norrtälje och Vallentuna. Skillnader fanns mellan dessa när det gällde organisation, personalens kompetens, arbetssätt och mot vilken målgrupp man arbetade. Det fanns skoldatatek som arbetade direkt mot den enskilde eleven med föräldrar och det fanns skoldatatek som arbetade mot speciallärarna i första hand. Det fanns också skoldatatek som förde en anonym tillvaro i kommunen och kände det svårt att nå ut till skolorna.

Vår utvärdering av dessa besök resulterade i fyra viktiga utgångspunkter för uppbyggnaden och arbetet i Tyresös skoldatatek:

- alla som är berörda, från förvaltning och nämnd till all personal i alla skolor, ska veta att verksamheten existerar, vad begreppet skoldatatek och ett specialpedagogiskt förhållningssätt innebär
- kommunens IT-avdelning är en mycket viktig samarbetspartner i verksamheten och ska involveras initialt för att känna delaktighet
- den direkta målgruppen för skoldatatekets arbete ska vara alla pedagoger
- det måste finnas en tydlighet i ansökningsförfarandet för att inte skoldatateket ska drunkna i elevärenden

Från våra besök tog vi också med oss frågan om skoldatatekets utlåning av alternativa verktyg kontra enskilda skolors egna inköp.

Uppstart

Då verksamheten har byggts upp av ett fåtal engagerade och varit förlagd på en av kommunens skolor har information och byggandet av kontaktnät varit viktigt i uppbyggnadsskedet. Alla berörda i kommunen ska vara informerade, känna sig delaktiga och känna värdet och nyttan av verksamheten. Informationen centralt har genomförts enligt följande schema:

27/9-07 IT-avdelningen – möte kring gemensamma områden för att bygga upp ett samarbete
10/10-07 Skolledarna (rektorer och biträdande rektorer) – presentation av verksamheten
17/10-07 Barn- och Utbildningsnämnden – presentation av verksamheten

Vid alla dessa tre tillfällen var mottagandet positivt och intresset stort. Det märktes bland annat på de frågor som ställdes efter de två presentationerna och den grupp kring kommunlicenser som bildades vid mötet med IT-avdelningen.

Lokaler och inköp av material

I Kulturskolans hus finns två nyrenoverade avdelningar, som tillhör Nyboda skola. Ett av dessa våningsplan veks för skoldatateksverksamheten. Lokalen uppfyllde kraven med en föreläsningssal för cirka 40 åhörare, en mer familjär del, där konsultationer och mindre möten kan äga rum och ett kontor. Barn- och utbildningsförvaltningens omorganisation vid årsskiftet 2007/2008 skapade en del frågetecken kring finansieringen i initialskedet, då lokaler skulle utrustas och material inköpas. Beslutet om att inrätta ett kommunövergripande skoldatatek togs av dåvarande grundskolechef och finansieringsfrågan var inte klar vid årsskiftet när organisationen förändrades. Under uppbyggnadsskedet har varje enskilt inköp diskuterats med ansvarig rektor och ett godkännande för inköp har skett.

Under våren 2008 togs i förvaltningens ledningsgrupp beslut om att varje enhet bidrar med 10 000 kr/år till den fortlöpande verksamheten.

Kommunlicenser

För att säkerställa likvärdigheten i kommunens grundskolor vad gäller tillgången till IT-baserade läs- och skrivhjälpmedel och pedagogiska resurser och därmed ge förutsättningar för skoldatatekets verksamhet, tillsattes under höstterminen 2007 en kommunlicensgrupp. Uppdraget var att välja ut ett grundpaket av program som skulle köpas in med kommunlicens. I gruppen ingick en representant för skoldatateket, kommunens centrala IT-pedagog, en IT-tekniker samt IT-chefen. Ett förslag presenterades för dåvarande grundskolechef och beslut fattades om inköp redan under hösten. Sedan tidigare fanns redan kommunlicens på Lexia och Provia.

Just nu har alla elever i kommunens grundskolor tillgång till:

- **WordRead PLUS:** talsyntesprogram med två svenska och en engelsk röst
- **StavaRex:** rättstavningsprogram för svenska
- **SpellRight:** rättstavningsprogram för engelska
- **Skolstil:** två teckensnitt som ser ut som den handstil vi lär ut + ett program för att själv göra övningsblad
- **Nationalencyklopedin på Internet,** inklusive svensk ordbok och svensk-engelsk-svenskt lexikon
- **Landguiden:** Utrikespolitiska Institutets tjänst med aktuell fakta och statistik från alla världens länder
- **Lexia:** ett omfattande datorprogram för träning och stimulering av bl.a. språkligt betingade inlärningssvårigheter

- **Provia:** ett testverktyg för att göra upp personliga träningsprogram i Lexia
- **Matteknep 1 och 2:** träningsprogram för grundskolans alla moment i matematik (HT-08)
- **Skrivknep:** tangentbordsträning med ljudning (HT-08)

Utvecklingsområden

Förhoppningen är att fortsätta arbetet för likvärdighet i kommunen genom inköp av fler program med kommunlicens. Det finns även önskemål på kommunens skolor om ett kommungemensamt avtal med en AV-central för att Tyresös barn och ungdomar ska få tillgång till filmer och annat multimediematerial.

Nätverk för speciallärare och specialpedagoger

I skoldatatekets verksamhet ingår att skapa nätverk för speciallärare och specialpedagoger i kommunen. Varje skola har ombetts skicka en representant till nätverket, men intresset för ett forum att träffa kollegor var så stort att nätverket nu är öppet för alla intresserade. Första nätverksmötet hölls den 21 november 2007. Nätverket beslöt att i fortsättningen ha träffar två gånger per termin, en och en halv timme per gång.

Nätverket kan användas för informationsspridning, men är främst ett forum för erfarenhetsutbyte och diskussion i frågor om specialpedagogik och IT. Skoldatateket är sammankallande men dagordning fastställs gemensamt i gruppen.

Vid slutet av vårterminen 2008 ingår 22 speciallärare/specialpedagoger i nätverket.

Utvecklingsområden

För att ibland få lite längre mötestid finns förslaget att lägga en av terminens träffar på den kommunövergripande ämneshalvdagen, då speciallärare och specialpedagoger annars inte brukar ha något eget program. Tanken är att man ska kunna genomföra viss gemensam fortbildning och kompetenshöjning, dels genom att dela med sig inom gruppen, dels genom att ta in externa föreläsare. Den första nätverksträffen höstterminen 2008 kommer att handla om arbetsminnesträning.

Inspirationsföreläsningar

Alla kommunens grundskolor har inbjudits till skoldatateket för en inspirationsföreläsning för personalen om förhållningssätt och alternativa verktyg. Tanken bakom föreläsningen har varit att all pedagogisk personal ska få en första inblick i vilket tankesätt som ligger bakom skoldatateket och på vilket sätt man kan få stöd därifrån. En förhoppning är också att ett intresse väcks för att gå kurser i användningen av programvarorna och att man i arbetslagen ska börja tänka runt sitt bemötande av elever med läs- och skrivsvårigheter.

Sedan första föreläsningen i mitten av november 2007 har alla skolor utom en hunnit få ta del av föreläsningen. De sista två föreläsningarna är planerade till början av höstterminen 2008. En särskild föreläsning har också hållits för modersmålslärarna.

Utvecklingsområden

I framtiden kommer skoldatateket att ge en introduktionsföreläsning för nyanställd personal i början av varje hösttermin.

En idé är att skoldatateket anordnar en eller ett par öppna föreläsningar per år, med externa föreläsare, inom området IT och specialpedagogik.

Elevkonsultationer

Elevvårdsteamerna på skolorna har sedan december 2007 möjlighet att ansöka om stöd från skoldatateket i enskilda elevärenden. Skoldatateket kan delta i kartläggningen av en elevs studiesituation, ge råd vid val av alternativa verktyg, utbilda lärare och elev i hjälpmedel och stötta läraren i arbetet med att väva in hjälpmedlet som ett naturligt verktyg i elevens skolarbete.

En ansökningsblankett har utarbetats och skickats till skollädaarna. Blanketten innehåller inte någon känslig information, utan bara elevens namn, vad skolan önskar för typ av stöd och kontaktuppgifter till ansvarig lärare. Efter diskussioner med några elevvårdsteam har uppgifter om ansvarig inom elevvårdsteamet lagts till, för att minimera risken att ärenden "försvinner" i samband med att ansvarig lärare blir sjukskriven eller liknande. Den senaste versionen av blanketten ligger sedan början av juni 2008 på skoldatatekets intranätssida (Organisation/Barn- och utbildningsförvaltningen/Skoldatateket).

Alla nya elevärenden får ett ärendenummer och skoldatateket för en loggbok över ärendet. Det första steget i ett elevärende är att ansvarig lärare kontaktas för ett första möte. Vid detta möte görs en plan upp för ärendet. Ibland räcker det med ett par kontakter, ibland vill skolan bara låna ett hjälpmedel och ibland krävs flera träffar, eventuellt tillsammans med eleven.

Under vårterminen 2008 har skoldatateket tagit emot 32 elevärenden.

Utvecklingsområden

I några elevärenden har skolan även önskat att föräldrar ska få delta i möten. En skola har även ställt frågan om skoldatateket kan handleda föräldrar till elever som har fått hjälpmedel förskrivna av logoped till hemmet. Dessa frågor ger en anledning att inför framtiden diskutera på vilket sätt skoldatateket ska förhålla sig till föräldrakontakter.

Utprovning och utlåning av hjälpmedel

På skoldatateket finns tre visningsdatorer utrustade med både läs- och skrivhjälpmedel, alternativa läromedel och pedagogiska träningsprogram för olika ämnen. Lärare kan boka tid för att komma till skoldatateket och prova programmen innan de köps in till skolan.

Sedan januari 2008 finns även möjlighet att låna vissa hjälpmedel en kortare tid (ca tre veckor) för att prova dem tillsammans med en elev i den dagliga skolsituationen. För närvarande kan man låna "det elektroniska anteckningsblocket" AlphaSmart, översättningspennan Quicktionary och några olika modeller av Daisyspelare.

Utvecklingsområden

Ambitionen är att ständigt utöka antalet program och köpa in nya hjälpmedel utifrån de behov skolorna uttrycker. Till hösten kommer bland annat en ny typ av Daisyspelare och en röstförstärkare för elever med koncentrationssvårigheter, att köpas in, enligt önskemål från speciallärarnätverket. Det finns även planer på att köpa in några bärbara datorer för utlåning, så att skolorna kan utvärdera hur en bärbar dator skulle kunna fungera för en elev, innan man gör den investeringen.

Hittills har utlåningen av hjälpmedel skett i så blygsam skala att det har varit tillräckligt med en utlåningsblankett som sitter i en pärm, men i framtiden behövs ett pålitligare system. Samtal har

påbörjats med kommunbiblioteket om att skoldatateket ska kunna använda bibliotekets utlåningssystem FreeLib för utlåningen av hjälpmedel.

Kurser för pedagoger

Skoldatateket har under våren 2008 anordnat sex kurstillfällen i kommunlicensprogrammen WordRead PLUS, StavaRex, SpellRight och Skolstil, varav ett tillfälle var riktat direkt mot speciallärarnätverket. Dessutom har en skola beställt tre egna kurstillfällen för att hela personalgruppen skulle få gå samma kurs.

Kurserna har genomförts i Nyboda skolas datasal, vilket har fungerat bra, men har krävt en hel del förberedelsestid eftersom en del material måste transporteras mellan skoldatateket och datasalen. Datasalen är bland annat inte utrustad med datorkanon, högtalare eller hörlurar.

Totalt har 66 pedagoger deltagit vid de sex ordinarie kurstillfällena.

Utvecklingsområden

Från och med hösten 2008 kommer skoldatateket att ha tillgång till bärbara datorer genom ett samarbete med BoU: s systemansvarige. Då kommer kurserna att kunna hållas i skoldatatekets egna lokaler, vilket blir effektivare. Skoldatatekets föreläsnings- och utbildningslokal kommer att utrustas med fast datorkanon, högtalarsystem och trådlöst nätverk, för att kunna fungera som utbildningslokal både för skoldatateket och för kurser i regi av förvaltningens systemansvarige.

Enligt planerna kommer skoldatateket att fortsätta med kurser i kommunlicensprogrammen men också utvidga utbudet med nya kurser. Det kommer också att vara möjligt att få skräddarsydda kurser för ett arbetslag eller en skola, utifrån lokala behov.

Samarbete med skolornas elevvårdsteam

Skoldatateket får uppdrag av de olika skolornas elevvårdsteam. Under vårterminen har ett behov av möten mellan skolornas elevvårdsteam och skoldatateket uppstått. Det har varit viktigt för skoldatatekets fortsatta utveckling att stämma av hur samarbetet mellan skoldatateket och skolorna ska se ut, vilka önskemål som finns angående inköp av hjälpmedel för utlåning och vilka fortbildningsbehov som finns på skolorna. Under maj månad har möten genomförts med tre skolor.

Utvecklingsområden

Vid alla de möten med elevvårdsteamerna som hittills genomförts har framkommit önskemål om kontinuerliga möten, helst terminsvis, även i fortsättningen.

Under hösten 2008 kommer ett system för återkoppling att utarbetas för att säkerställa att elevvårdsteamerna får tillbaka information i de elevärenden man skickar till skoldatateket.

Synergieffekter

Skoldatateket har en aktiv roll i kommunens utvecklingsarbete inom IT och specialpedagogik och presenterar olika förslag för BoU: s ledningsgrupp genom ansvarig rektor. Som en följd av skoldatatekets engagemang i utvecklingsfrågor har flera olika kontakter inom och utom

förvaltningen upprättats och skoldatateket finns idag med i olika projekt i kommunen, nedan presenterade i tidsordning:

Skolläkaren kontaktade skoldatateket i november 2007 för att få information om skoldatetekets verksamhet för att uppdatera sig om vilka läs- och skrivhjälpmedel som finns idag. Hon har påbörjat ett arbete för att försöka se till att elever utreds tidigare än vad som nu sker. Som ett led i detta arbete önskade hon att skolsköterskorna skulle få samma information av skoldatateket som hon, vilket de också har fått under våren.

BoU:s centrala IT-pedagog har fått uppdraget att skriva ett förslag till IT-plan för Barn- och utbildningsförvaltningen och har i det arbetet tagit hjälp av en referensgrupp där skoldatateket bevakar de frågor som berör elever med särskilda behov.

IT-avdelningen har fått i uppdrag att upphandla digitala whiteboardtavlor och har tagit hjälp av en referensgrupp där skoldatateket ingår.

Centrumskolorna arrangerade sommarskola i juni 2008. Skoldatateket deltog i sommarskolan för att stötta elever som har läs- och skrivsvårigheter och som ville lära sig studieteknik och att använda alternativa verktyg i sina studier.

Biblioteket, C3L och Handikapprådet har startat ett informellt samarbete för att öka tillgången på Daisyspelare och andra läs- och skrivhjälpmedel på kommunbiblioteket och har bjudit in skoldatateket att delta i sina möten. Till hösten planeras en föreläsningsserie om dyslexi på huvudbiblioteket och skoldatateket kommer att finnas med som medarrangör och även ansvara för en föreläsning om läs- och skrivhjälpmedel.

Stockholms läns landstings ADHD-projekt har kontaktat skoldatateket angående en kombinerad pedagog- och föräldrautbildningsserie. Den kommer att genomföras under hösten i ett samarbete mellan ADHD-projektet, skoldatateket och Barn- och utbildningsförvaltningens utvecklingsstrateg.

Framtiden

Skoldatateks första år har varit framgångsrikt och spännande. Vi har kunnat genomföra den plan vi gjorde upp för det första verksamhetsåret och dessutom har arbetet under vägen utvecklats i oäskade, men positiva, riktningar. Tyresö skoldatatek har redan efter bara ett års arbete fått ett gott renommé i skoldatatekskretsar och vi har varit värdar för en regional nätverksträff för skoldatatek. Vi har också tagit emot studiebesök från två skoldatatek under uppbyggnad.

Under respektive rubrik ovan har en del utvecklingsområden beskrivits. Förutom dessa vill vi lyfta fram följande fakta och frågeställningar kring skoldatatekets framtid:

- Till hösten utvidgas verksamheten i skoldatateket. Då kommunen har fått SIS-medel utökas personalgruppen med en tjänst som IT-pedagog på 25 % och en tjänst som specialpedagog på 50 %.
- Nya målgrupper för skoldatateket blir utvecklingsförvaltningens pedagoger på gymnasiet och C3L. Hur detta ekonomiskt ska lösas, då det handlar om en annan förvaltning, är ännu inte klart.

- Den fråga, kring centrala inköp och långtidsutlåning av hjälpmedel, som lyftes redan i uppbyggnadsskedet måste genomlysas ordentligt och få ett svar.
- Hur skall skoldatateket införlivas i förvaltningens organisation av ”Barn och elever i behov av särskilt stöd”?
- En central långsiktig ekonomisk plan för investeringar inom IT-området måste utarbetas, inte minst med tanke på inköp av eventuella nya kommunlicenser.

Tyresö den 24 juni 2008

Åsa Öfors
Specialpedagog Skoldatateket

Lisbeth Carheden
Biträdande rektor, Nyboda skola